

Çanakkaleli Grech ailesi

Yazan: Osman Öndeş, 2019

Fotoğraf yazısı- XIX. Yüzyılda ve XX. Yüzyıl ilk yarısında İstanbul Limanı'nda giderek artan sayıda römorkörün hizmet verdiği görülmüştür. Bu römorkörler arasında "Ocean- going tugs" denilen açık deniz yedekleme yapabilen büyük çoğunluğu yandan çarklı römorkörler kadar, sadece liman içinde yedekleme yapabilen "Thames Craft Tugs" olarak adlandırılan küçük römorkörler de yaygındı. Fotoğrafta bu tip römorkörler görülmektedir.

2017- 1919 yıllarında Türk deniz ticaret tarihi konularında üç kitap çalışmasını tamamladım. Bunlardan biri "Osmanlı Devletinden Cumhuriyet'e Gemi Yedekleme, Gemi Kurtarma ve Kılavuzluk Şirketleri" bu alanda hatta dünya genelinde yapılmış ilk belge çalışmasıdır.

(Craig- Towage Tugs, Ship Salvage Tugs, and Pilotage...)

Bu çalışmamla; Osmanlı Devleti'nin son yüzyılında İstanbul, Çanakkale, Gelibolu ve İzmir'deki gemi yedekleme, gemi kurtarma firmalarının hepsinin yabancılara ait olduğunu, her birini kendi devletlerinin bayraklarıyla çalıştıklarını, bu armatörlük şirketlerini sahiplerinin isimleriyle, sahip oldukları römorkörlerin tarihçeleriyle, dış arşivlerde var ise, fotoğraflarıyla kaydettim.

Yine bu çalışmamla; gemi yedekleme ve kurtarma firmalarının, Kıyı Emniyeti Genel Müdürlüğü dahil olmak üzere tarihini belgelere bağlı olarak kusursuz şekilde tespit ettim.

Önceki asırlardaki padişahların yabancılara verdikleri imtiyazlar yüzünden sonraki padişahlar adeta yabancılar karşısında tutsak edildiler. Tarihi bu yönüyle de çok dikkatli okumak ve değerlendirmek gerekir!

Bu imtiyazlardan dolayıdır ki, Çanakkale ve Gelibolu'da, Çanakkale Boğazı'nda asla bir Türk gemi yedekleme, gemi kurtarma firması olamadı! Ama onlarca yabancı şirketlerden biri olan Maltız asıllı İngiliz William Grech, Richard A.Grech, Alfred Charles Grech ailesi çok etkin gemi yedekleme, gemi kurtarma filosu kurdu, İngiltere bayraklı bu römorkörleri çalıştırdı, hatta İzmir'e kadar da indi!

V.C. Grech konusunda fotoğraf arşivine ve yaşamları hakkında bilgi araştırması yapmış olan Dr. Mithat Atabay Bey'e teşekkür ediyorum.

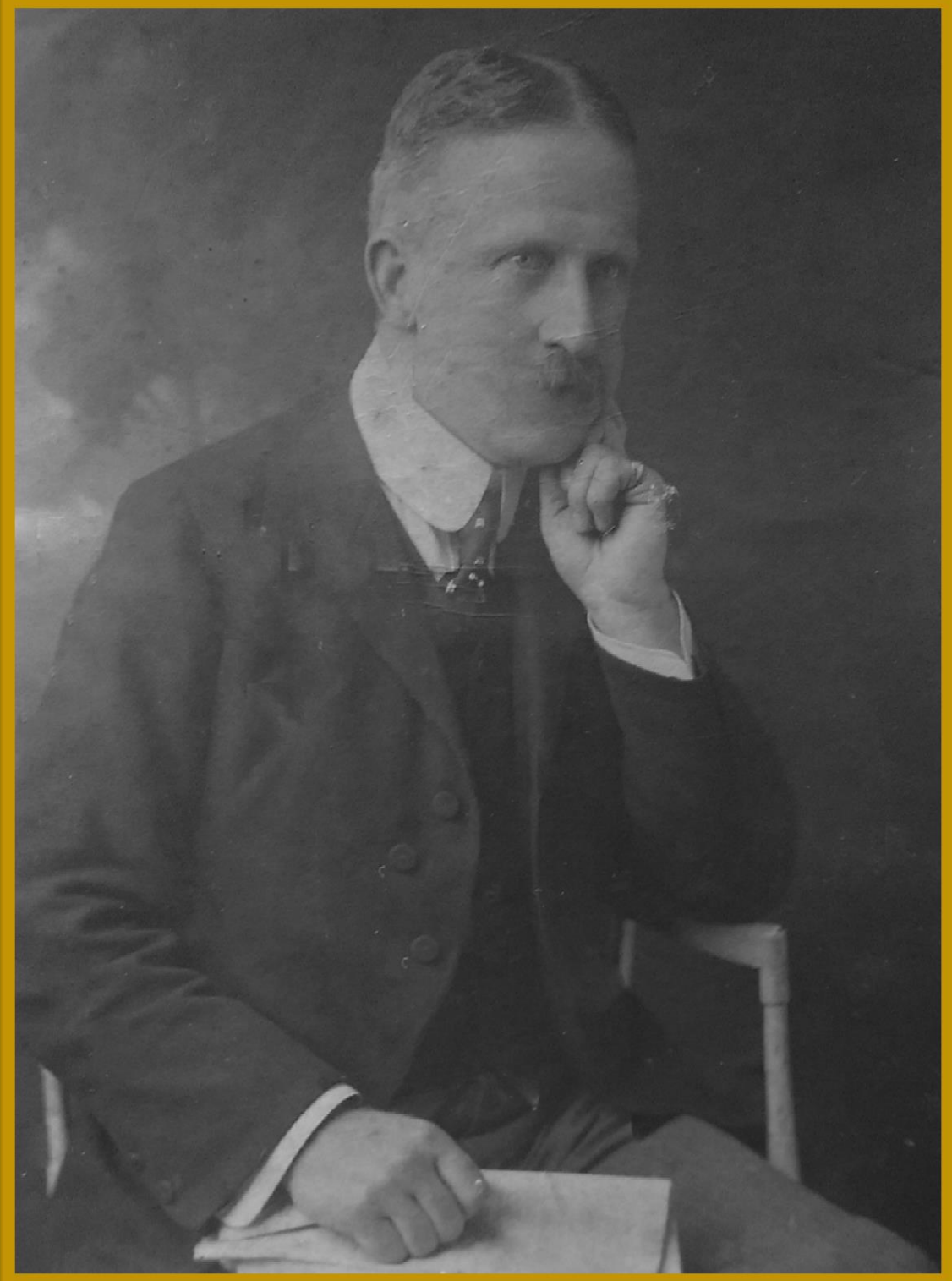
Bütününde gemi yedekleme, gemi kurtarma ve kılavuzluk gibi armatörlük hizmetleri Osmanlı Devleti'nde çoğunlukla İngiliz, Fransız ve İtalyan firmalara ait bulunmaktaydı. Osmanlı Rum (Reaya) denizci aileler de çok başarılı gemi yedekleme ve kurtarma firmaları kurdular.

“Osmanlı Devletinden Cumhuriyet’e Gemi Yedekleme,Gemi Kurtarma ve Kılavuzluk Şirketleri” başlıklı eserimden Grech ailesi konusunu Levantine Heritage Foundation arşivi için hazırladım. Grech ailesi tespit ettiğim belgelerle ve Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Öğretim Görevlisi Dr. Mithat Atabay’ın fotoğraf arşivinden ve bilgilerden de yararlanmak suretiyle daha da bütünleyici hale getirilmiştir.

Alfred Charles Grech, William and Richard A. Grech, Çanakkale

Fotoğraf yazısı- William ve Richard A.Grech'e ait Dalhouse” ve “Harlequin” römorkörleri Çanakkale’de. Bu yağlıboya tablo, Grech ailesine ait bir fotoğraftan aynen esinlenerek yapılmıştır. Kaynak:Osman Öndeş koleksiyonu.Ressam Z.K.

Fotoğraf yazısı- Alfred Charles Grech.Kaynak: Dr.Mithat Atabay arşivi.

Grech ailesi 1860 yılında Malta'dan Çanakkale'ye göç etmiştir. ⁽¹⁾Alfred Charles Grech 14 Ağustos 1864'de Çanakkale'de dünyaya geldi. Yabancı posta şirketlerinin Çanakkale ve Gelibolu vapur donatanı ve acentesi idi. Ancak asıl ağırlık verdiği ticarî işi gemi yedekleme, gemi kurtarma ve kılavuzluk idi. Kasım 1908'de Çanakkale'de ABD konsolosluğunda ABD konsolosluğunda atandı. 1912 -1914 yılları arasında Müşavir konsolos veya konsolos olarak görevine devam etti.

American Consular Officers.

TABRIZ, Persia	GORDON PADDOCK, Consul.
TEHERAN, Persia	JOHN TYLER, Consular Agent.
BATUM, Russia	{ ALEXANDER HEINGARTNER, Consul. EMERIS MATTIEVICH, Vice Consul.
ODESSA, Russia	{ JOHN H. GROUT, Consul. ALFRED W. SMITH, Vice and Deputy Consul.
ROSTOFF on Don, Russia,	GEORGE R. MARTIN, Consular Agent.
BUCHAREST, Roumania	{ ROLAND B. HARVEY, Consul General. WILLIAM G. BOXHALL, Vice and Deputy Consul General
HARPUR, Turkey	{ WILLIAM W. MASTERSON, Consul. WILLIAM E. D. WARD, Vice and Deputy Consul.
TREBIZOND »	{ MILO A. JEWETT, Consul. ISAIAH MONTESANTO, Vice Consul.
SAMSOUN »	{ WILLIAM PETER, Consular Agent.
SIVAS »	{
CONSTANTINOPLE, Turkey	{ G. BIE RAVNDAL, Consul-General. O. S. JEBBER, vice and Deputy Consul General.
DARDANELLES . . . »	{ SAMUEL EDELMAN, Deputy Consul General. ALFRED R. GRECH, Consular Agent.
SMYRNA . . . »	{, Consul General. LUCIEN MEMMINGER, Vice Consul General in Charge
SALONIKI »	{ JAMES W. WILKINSON, Deputy Consul General. GEORGE HORTON, Consul.
MERSINE »	{ JOHN L. BINDA, Vice and Deputy Consul. EDWARD I. NATHAN, Consul.
ALEXANDRETTA . . »	{ JOHN DEBBAS, Vice and Deputy Consul. JOHN T. PERISTIANY, Consular Agent.
ALEPPO »	{ JESSE B. JACKSON, Consul. LORENZO Y. MANACHY, Vice and Deputy Consul.
BAGDAD »	{ Consul. JAMES SCOTT LEVACK, Vice Consul in Charge.
BASSORAH »	SAMUEL DODS, Consular Agent.
MUSCAT, Oman	JOHN A. RAY, Consul.
ADEN, Arabia	CHARLES K. MOSER, Consul.
HODEIDA, Turkey	ERICH LINDENMEYER, Consular Agent.
SUEZ, Egypt	FREDERICK J. PEAKE, Consular Agent.
	{ WILLIAM COBBIN, Consul.

Fotoğraf yazısı- Alfred Richard Grech, ABD'nin Çanakkale Consul General'i idi.

Alfred Charles Grech ve Marie Westbury (vefatı 1952) kızı Henriette (Hettie) Beatrice Grech (1902-1983) ve oğlu Richard Grech (vefatı 1976) idi. İkiisi de evlenmemiştir. Alfred Charles Grech ileri yaşlarında eşini ve çocuklarını terk ederek İstanbul'a yerleşmiş ve bu şehirde vefat etmiştir.

Çanakkale'deki emlakına ait tapu kaydında Alfred Grech'in; Vensan, William, Elizabeth ve Beatrice adlarında dört kardeşi olduğu görülmektedir. Henriette (Hettie) Grech ailenin Çanakkale'de kalan son mensubu idi. İstanbul'da vefat etmiştir.

Tyne Tugs 1891 kayıtlarında römorkörünün armatörü Richard Grech ve şirketi "Hastings & Dardanelles" ve 1896'da "Alfred, William and Richard A. Grech, Dardanelles" kaydı vardır. 1885 inşa "Harlequin" römorkörünün ilk adı "Shannon" idi. İstanbul Fener'de sökülüştür. ⁽²⁾ Grech ailesinden William Grech Gelibolu'da yerleşmişti ve 1900 - 1914 yılları arasında İngiltere fahri (Müşavir) konsolosu ve 1914'de İtalyanın konsolosluk temsilcisi olarak görev yapmıştır. ⁽³⁾

Elizabeth Grech, 1872'de Çanakkale'de dünyaya geldi. İngiltere'nin 1901 nüfus sayımında Hastings'de kaydı bulunmaktadır.

Fotoğraf yazısı- Alfred Charles Grech ve Marie Westbury'nin kızı Henriette (Hettie) Beatrice Grech (1902-1983) Grech ailesinin Çanakkale'deki son ferdi oldu. Kaynak: Dr. Mithat Atabay arşivi.

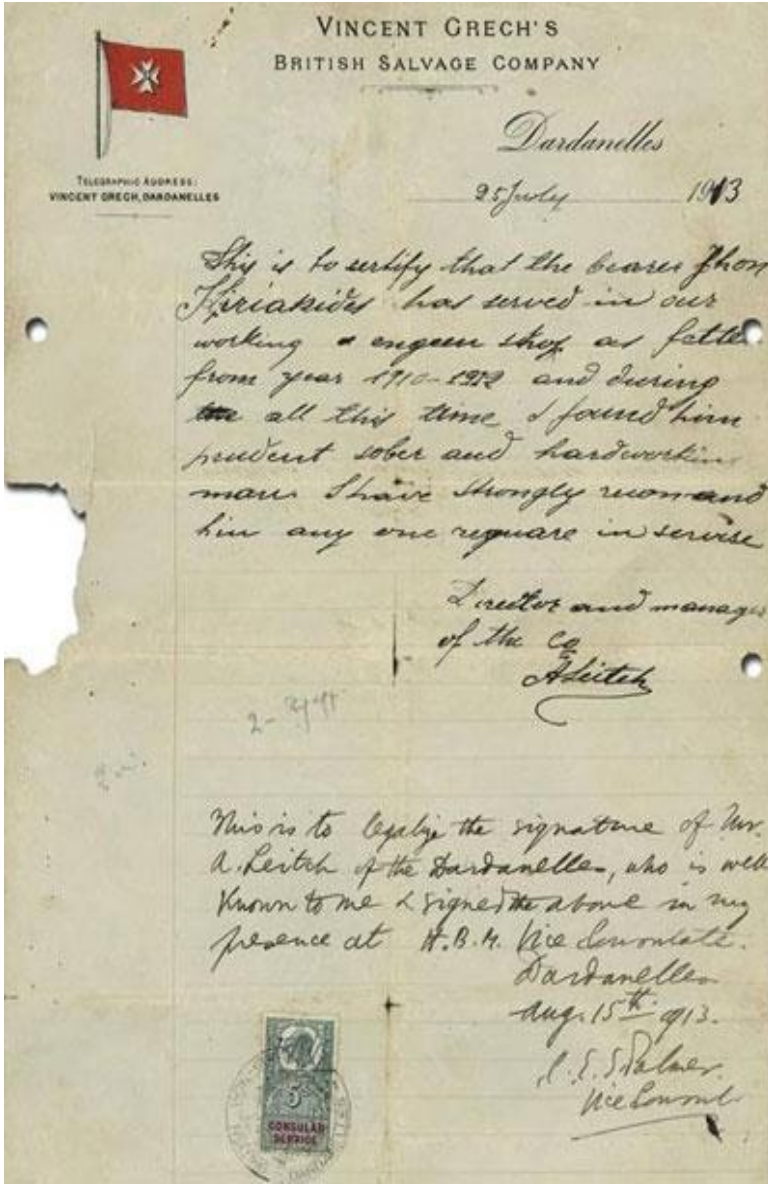
Henriette (Hettie) Beatrice Grech'in amcası Alfred Anthony Grech, Çanakkale'de küçük ölçekli gemi onarımı yapan bir tersaneye sahipti.

Çanakkale'de Fransız Mezarlığındaki bir mezar taşında “RIP (Huzur içinde yatsın), Sevgili kardeşlerimizin anısına sevgi dolu ... Marie ... ni Emmanuel, Marie A ... Albert Grech, ayrıca sevgili kardeşimiz Emmanuel Grech.” yazısı okunabilmektedir.

Edward Grech 1887'de Çanakkale'de İngiltere konsolosu idi. 1869 tarihli “Levant Times and Shipping” gazetesinde “E. Grech” vapur donatanı ve gemi acentesi olarak kayıtlıdır.

Çanakkale'de Grech ailesinin en dikkat çeken ismi Vincent (S. E.) Grech idi. Sahibi olduğu dört kurtarma ve yedekleme römorkörüyle hizmet verirdi. Faaliyetine ait tüm ayrıntılar Lloyd's Shipping “Form of Salvage Agreement” da veya Lloyd's website (“History- Salvage: Origins of Lloyd's Form”)’da okunabilir. Yenilenen “Lloyd's Form”un ilk sözleşmesi 1890'da Vincent Grech tarafından yapılmıştır. Vincent Grech'in 1890-1912 yıllarında gemi kurtarma ve yedekleme şirketinin Çanakkale, Gelibolu ve İzmir bölgelerinde katıldığı kurtarma ameliyelerine ait belgeler ve bu şirketin direktörü olarak Richard A.Grech'in 3 fotoğrafı mevcuttur. Sahibi olduğu “Vincent Grech” isimli küçük römorkör I. Dünya Harbi başlarında Pire'de üslenmiş olan İngiliz Deniz Kuvvetleri adına satın alınmış ve Gelibolu Yarımadası hareketinde kullanılmıştır. Grech Co.'ya ait “Harlequin” aynı zamanda İzmir bölgesindeki gemi kurtarma olaylarını da üstlenmekteydi.

Vincent S.Grech Londra merkezli şirketi vasıtasıyla C.S. Swan & Hunter Tersanesi 1883 inşa “Plymothian” isimli genel yük gemisini 1906'da satın almış ve bir yıl sonra Bank of Athens'e satmıştır. Banka gemiye “Marika” adını vermiştir.

Fotoğraf yazısı- 1913 tarihli "Vincent Grech's British Salvage Company", başlıklı evrak. Alt kısmında İngiliz fahri konsolosu C.E.S. Palmer'in imzası olan bir bölüm yer almaktadır. Kaynak: Levantine Heritage arşivi.

Grech ailesine ait arşive sahip olan (Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi-Öğretim Görevlisi) Dr. Mithat Atabay'dan da yardımcı olmasını rica etmişim. Aynı günün akşamı nazik bir mesajla cevapladı. Bu cevabî yazısında; "Grech Ailesi'ne ait fotoğrafların orijinal baskıları kişisel arşivimde bulunuyor. Çanakkale Sanatevi'ne de bir kopyalarını vermişim. Orada binanın sahipleri hakkında bilgi ile sergilenmesi için.

Çalışmalarınızı ben de takip ediyorum ve yararlanıyorum. Denizcilik tarihi, deniz kazaları ve savaş batıkları üzerine araştırmalar yapıyorum. (Selçuk Kolay'la Derinlerden Yansımalar kitabını hazırlamıştık.) Sizin yaptığınız çalışmada belirttiğiniz üzere bu fotoğrafların yer alması güzel olur. Size yarın digital ortamda bu fotoğrafları göndereceğim." diyordu.

Fotoğraf Yazısı- Çanakkale'deki Alfred Charles Grech konağı. Kaynak: Dr. Mithat Atabay arşivi.

Çanakkale sosyal yaşamında “Bayan Ketty” olarak anılan Henriette (Hettie) Beatrice Grech’e ait anıları da Dr. Mithat Atabay’ın yazılarından nakletmekten onur duyarım; *Henriette (Hettie) Beatrice Grech (Madam Kety) 1902 yılında Çanakkale’de doğmuş, hayatının büyük bölümünü çok sevdiği Çanakkale’de geçirmiştir. Çanakkale şehir merkezinde Mehmetçik Bulvarı’nda yer alan Bebekli Evlerin bulunduğu sokaktaki evlerden birinde doğduğu halde, uzun yıllar günümüzde Güzel Sanatlar Galerisi olarak kullanılan konakta yaşamıştır. Konak 1902 yılında Hettie’nin babası Alfred R. Grech tarafından Necip Paşa’nın varislerinden satın alınmıştır. Popüler ve renkli bir sima olarak kentin yeni gelişen sosyal ve kültürel hayatında yerini almış, balolara ve pikniklere katılmıştır. Halk Bahçesi’nde ata binen, hem yerliler, hem de yabancılar tarafından tanınan ve sevilen bir kişilik olmuştur. Çanakkale’de “Madam Kety” olarak bilinen ve kentlilerin güzellik ve makyaj ustası olarak hatırladığı Hettie hiç evlenmemiştir.*

1950’li yıllarda annesi ve İngiltere’de yaşayan kardeşi Richard vefat edince Çanakkale’deki Grech ailesine ait malların hepsi tek varisi olan Hettie’ye miras kalmıştır. Günümüzde Güzel Sanatlar Galerisi olarak bilinen evde uzun yıllar yalnız yaşamıştır. Yemeklerini hep dışarıda yemiş, zamanla yavaş yavaş arkadaşları azalmaya başlamıştır. Bir meslek sahibi olmayan Hettie sadece birkaç ev ve tarlasından gelen geliri ile geçinmiştir. Gönüllü işler yapmış, fakat hiç ticaret ile uğraşmamıştır.

Günümüzde Güzel Sanatlar Galerisi olarak kullanılan konak 1976 yılında Kültür Bakanlığı tarafından eski eser olarak tescillenmiş, 1981 yılında da Kültür Bakanlığı’na kullanılmak şartı ile 99 yıllığına Maliye Hazinesine tahsisi yapılmıştır. Hettie, sevimliği köpeği “Bobby” ile başka bir evde yaşamaya devam etmiştir.

Yıllar geçmiş Hettie hastalanmış ve tedavi için İstanbul'a gitmiştir. Son yıllarını Beyoğlu'nda Tepebaşı J. Vatan Hastanesi'nde mutluluk içinde geçirmiştir. Bu hastanenin sahibi ve Universal Hospitals Group kurucusu Dr. Azmi Ofluoğlu tarafından ölümüne kadar Hettie'ye çok iyi bakılmış, bütün ihtiyaçları karşılanmıştır. Bunun üzerine Hettie teşekkür etmek için bütün mal varlığını vasiyetinde Dr. Azmi Ofluoğlu'na bırakmıştır. Onun adını yaşatmak için ise Dr. Azmi Ofluoğlu 2010 yılında Karaköy'de "Hettie Hotel"i açmıştır. Hettie Grech popüler ve renkli kişiliği ile sosyal hayata katkıları sebebiyle Çanakkale'nin hafızasında yerini almıştır.

Fotoğraf yazısı- Henriette (Hettie) Beatrice Grech (1902-1983)babası Alfred Charles Grech'in çalışmalarına katılmakla da tanınmıştır. Kaynak: Dr. Mithat Atabay arşivi.

"Dönemin Çanakkale Valisi Süreyya Yurdakul'un kızı Beria Yurdakul ile Bayan Hettie çağdaş Türk Hanımın yaşam tarzının simgesi olan bir insandı.

Çanakkale'de kadınlar ilk kez 1930 yılı Ekim ayında yapılan Belediye seçimlerinde oy kullanmışlardı. Belediye seçimlerinden sonra 5 Aralık 1934 tarihinde Anayasada yapılan değişiklikle kadınlara milletvekili seçmek ve seçilmek hakkı verilmişti. Tüm bu haklar verilirken Vali Süreyya Bey'in yanında iki yardımcısı vardı. Bunlardan biri değerli eşi Misli Hanım'dı. Cumhuriyetin bütün değerlerinin Çanakkale'de kadınlar arasında yaygınlaşması ve kökleşmesi için elinden gelen bütün gayreti gösteriyordu. Diğer en büyük yardımcısı kızı Beria Hanım'dı. Henüz çok genç olmasına rağmen, Çanakkale'de çağdaş Türk kızının simgesiydi. Spor yapıyor, balolara katılıyor, 1932 yılında kurulan Halkevinin faaliyetlerinde yer alıyordu. Onun en büyük zevki arkadaşı Hettie ile güzel havalarda ata binmekti. Jandarma Okulu'ndan binici subayların getirdiği atlara Bayan Hettie ile birlikte Beria Hanım bindiklerinde herkes hayran kalıyordu. İki genç kız da Çanakkale'de Cumhuriyet gençliğinin simgesiydi.

Atatürk 1934 yılı Nisan ayının ilk haftasında Batı Anadolu gezisine çıktığında ani bir kararla İzmir'den ayrılarak otomobille Edremit, Ayvacık, Ezine yoluyla 14 Nisan 1934 günü Çanakkale'ye gelmiş ve yanındaki komutanlarla birlikte, önce Çanakkale'deki askeri birlikleri denetlemişti. Akşam da onuruna Orduevi'nde düzenlenen baloya katılmıştı.

Baloda Çanakkale'nin askeri ve mülki erkânının tamamı bulunuyordu. Baloya katılanlar arasında Matmazel Hettie de bulunmaktaydı. Atatürk, Parti Başkanı Tercüman Halil Bey'i yanına çağırarak "Ben Vali Bey'in kızı Beria Hanım'la dans ederek baloyu açacağım, siz de Matmazel Hettie ile pistte eşlik edin, bize" diye buyurmuştu. Herkes Atatürk'ün Matmazel Hettie ile dans edeceğini zannederken, Atatürk Vali Süreyya Bey'in kızı Beriye Hanım ile dans etmiş ve gecenin sonunda da Beriye Hanım'a altın bilezik hediye etmişti. Ancak bu balo beklenin aksine kısa sürmüş ve bir gazetecinin İtalyan tehdidi konusunda Mustafa Kemal'e yönelttiği soru ile bitmişti. Mustafa Kemal ertesi günü Çanakkale'den ayrılmıştı.

Vali Süreyya Bey'in, 1935 yılı yaz mevsiminde Sinop'a tayini çıktı. Kızı Beria Hanım da Sinop'a gitti. Orada da özellikle halkevinde örnek çalışmalarına katıldı. Türkiye'nin tanınmış şahsiyetlerinden Nuri Aziz Beler'in gelini olmuştur. (4)

(1) Graham Lee; "Grech Family at the Dardanelles", Levantine Heritage Foundation, 2010.

(2) Collaborative Online Research Project Consuls Of "The Dardanelles" And "Gallipoli"-1898 William Grech Vice-consul Foreign Office List, 1906 1900-1914 William Grech Vice-Consul AO 1900, 1901, 1902, 1903, 1904, 1909, 1912, 1913, 1914 1911 W. Grech Vice-consid. Almanack, Joseph Whitaker, 1911; Levantine Heritage Foundation, 2010.

(3) Tyne Built Tugs & Tug Builders.

(4) Dr.Mithat Atabay; "Atatürk'ün Dans Ettiği Beria Hanım Kimdi ve Nasıl Bir Hayat Yaşadı", Aynalı Pazar, 26 Temmuz 2015, s.14; Dr. Mithat Atabay, İbrahim Aksu; "Madam Kety'nin ardından", Çanakkale İçinde, Aralık 2017. Dr. Mithat Atabay; Çanakkale'nin Renkli Siması Madam Kety'nin Hayat Hikayesi", 10 Ocak 2017.

Fotoğraf yazısı- 1906 yılında İzmir Körfezi Karaburun Büyük Sahip'de karaya bindiren "Plymothian" isimli yük / yolcu gemisini kurtarmak için yapılan çalışmalar; Fotoğrafta Alfred, William & Richard A. Grech'e ait çift bacalı "Knight of St. Patrick" römorkörü, geminin sancağında ise "Harlequin" römorkörü görülmekte. Yine sancakta kıç tarafa doğru olan yandan çarklı römorkör kesin olmamakla birlikte J.P. Rennoldson firmasına ait "Mary Louise"dir. Fotoğraf- Richard Cox müsaadesiyle.

25 Ocak 1906 günü İzmir Körfezi Karaburun Büyük Sahip mevkiinde kayalıklara bindiren "Plymothian" genel yük / yolcu gemisini Charles V. Grech'in "Knight of St. Patrick ve Harlequin kurtarma ve yedekleme römorkörleri müdahale ederek yeniden yüzdürülmesi sağladılar. Öurtardığı gemi aslında kendisine aitti.

. 1883 CS Swan & Hunter Wallsend kızakları (Kızak No. 69) inşa 1532 grt., 953 nrt. genel yük / yolcu gemisi "Plymothian"ın ilk armatörlük firması Plymouth merkezli Port of Plymouth Steamship Co.Ltd. (Bellamy & Co.) idi.

. 1892'de Londra merkezli Westcott & Laurence firmasına satıldı.

. 1902'de Plymothian Steaship Co.Ltd. (Westcott & Laurance) adına tescil olundu.

. 1906'da Vincent Charles Grech satın aldı.

. 25 Ocak 1906'da İzmir Körfezi, Karaburun Büyük Sahip mevkiinde kayalıklara bindirdi.

. 8 Şubat 1906'da yüzdürüldü ve satıldı.

- . 1907'de Pire'de kurulu Bank of Athens'e devredildi ve "Marika" adı verildi.
- . 1911'de Pire merkezli Donestini, Oeconomou & Co. satın aldı ve "Georgios" adı verildi.
- . 1912'de Pire merkezli Stylianos Castanos satın aldı.
- . 1913'de adı "Aghia Pelaghia" olarak değiştirildi.
- . 1923'de Carlo Napoli fu R satın aldı ve "Saru" adı verildi.
- . 1926'da Catania'dan Alfo Napoli fu Rosairo satın aldı.
- . 1929'da Catania'dan Ant Macri satın aldı ve "Alfredo" adı verildi.
- . Nisan 1929'da hurdaya çıkartılarak söküldü.

Buharlı pervaneli demir römorkör "Gayret" – (Ex-Shannon , Ex-Harlequin)

31 Ocak 1885 tarihinde 186 Kızak Numarasıyla J. Wigham Richardson & Co, Low Walker'da inşaatına başlanan "Shannon" isimli römorkör Şubat 1885'de tamamlandı. Yat ve römorkör amaçlı olarak dizayn edilmişti.

- . 2 Genişlemeli 70 nhp güç üreten buharlı ana makinesi A Shank & Sons, Arbroath imalatı idi. . 139 grt. ve 25 nrt.olan Shannon'nun ölçüleri 100.7 x 19.2 x 11.1 ft. idi.
- . 1885'de Limerick'e bağlı olarak Limerick'te kurulu Colonel Edward A.Gore adına tescil edildi.
- . 1890'da Gosport'tan Benjamin Nicholson satın aldı.
- . 1890'da Hamble'dan George A.C. Schanley'e satıldı.
- . 1891'de Çanakkale'de kurulu Alfred, William & Richard A.Grech firması satın aldı ve "Harlequin" adını verdi.
- . 1896'da Firmanın adı "Alfred, William & Richard A.Grech, Dardanelles" olarak yenilendi.
- . 1907'de Osmanlı İdare-i Mahsusa'ya devredildi ve "Gayret" adı verildi.
- . 1910'da Osmanlı Seyr-i Sefain İdaresi'ne devredildi.
- . Tadil edilerek 1914-1918 yıllarında Osmanlı Donanmasında mayın dökücü gemi olarak hizmet verdi.
- . 1927'de Haliç'te söküldü.⁽⁵⁾

⁽⁵⁾Tyne Tugs & Tug Builders; Lloyd's Register.

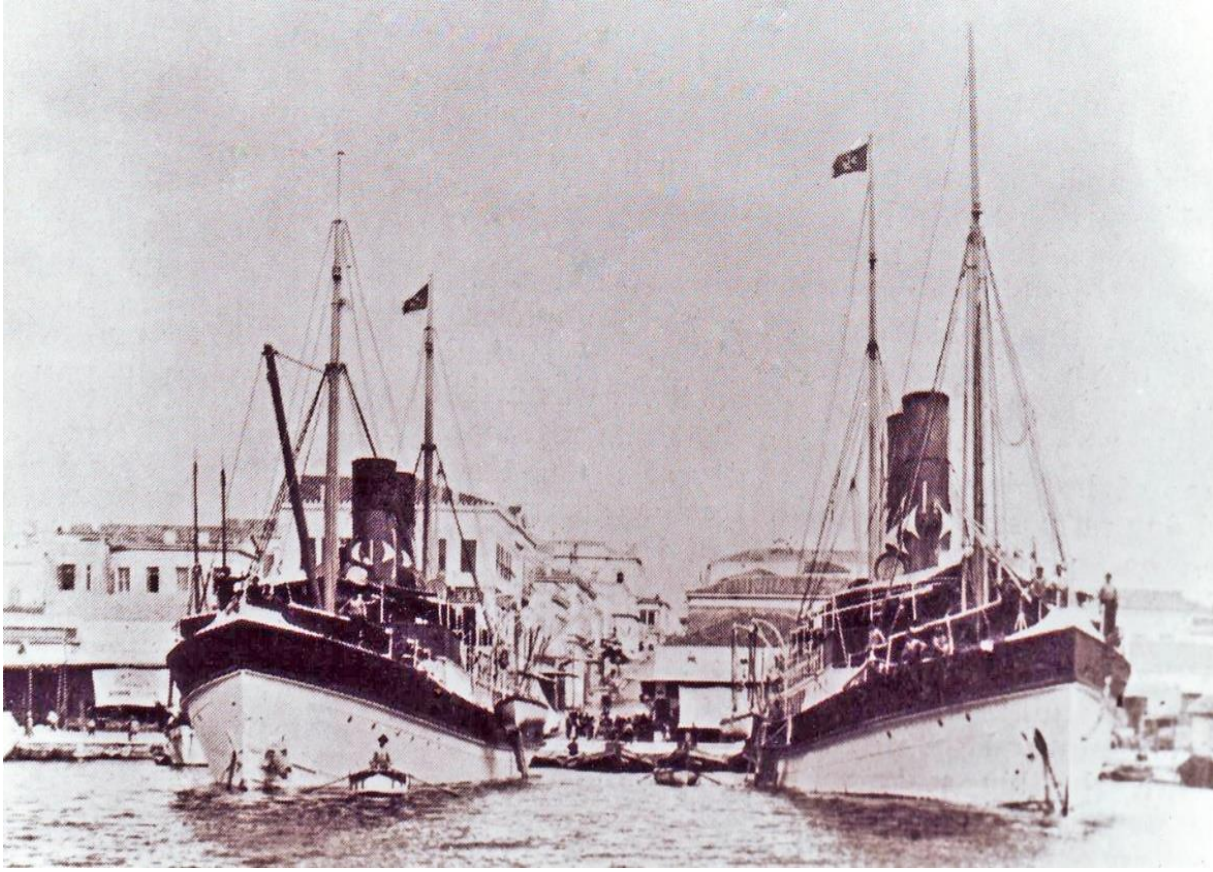
Buharlı, yandan çarklı, ahşap gövdeli römorkör "Çeşme" - (Ex - Nonparail, Ex -Trojan)

5 Haziran 1869 tarihinde CW Dodgin & Co., North Shields'de North Shields'den Thomas Charlton adına inşaatına başlanan ahşap gövdeli yandan çarklı römorkör "Nonparail" Ağustos 1869'da hizmete girdi.

- . 111 grt. ve 12 nrt. olan römorkörün JP Almond North Shields imalatı olan 1 genişlemeli buhar ana makinesi 41 nhp güç ürettiyordu. Ölçüleri 97.2 x 18.9 x 10.2 ft. idi.
- . 1884'de Londra limanına Nonpareil Steam Ship Co.Ltd. adına tescil edildi.
- . 1888'de Yunanistan'da Pericles d'Andrea & Co. satın aldı.
- . 1897'de İstanbul'da Vincent SE Grech satın aldı ve "Trojan" adını verdi.
- . 1898'de Osmanlı İdare- i Mahsusa'ya devredildi ve "Çeşme" adı verildi.
- . 1904 yılında Lloyd's Register kaydı silindi.⁽⁶⁾

⁽⁶⁾Tyne Tugs & Tug Builders; Lloyd's Register.

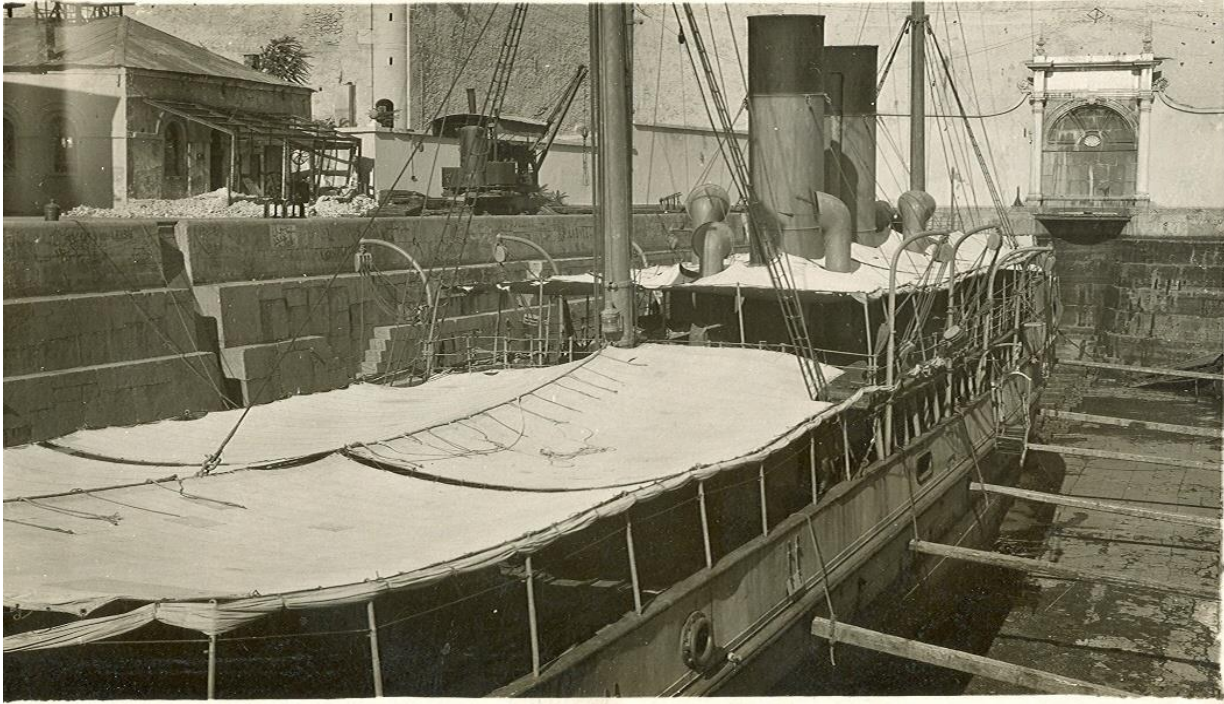
Fotoğraf yazısı- Warren Hastings ve Dalhousie römorkörleri Gelibolu'da .

Buharlı, çift pervaneli sac römorkör “Uyanık” – (Ex - Warren Hastings, Ex- İntibah)

15 Temmuz 1886'de Port Glasgow'da R.Duncan & Co. tersanesinde 233 Kızak Numarasıyla Malaren Gölü'nde yolcu taşımacılığı yapmak amacıyla Bockholmssundsbolaget adına inşasına başlanan “*Warren Hastings*” 131,62 grt ve 93,84 nrt. idi. Çift bacalı ve çift pervaneli olan römorkör 19,20x5, 43x 2,07 mt. ölçülerindeydi. Rankin & Balckmore yapımı olan ana buhar makinesi 1670 ihp. güç üretti.

1857'den itibaren römorkörlerde görülen dizayn değişikliği, 1868 inşa 160 nhp güce sahip “Knight Commander”, 1876 inşa 180 nhp güce sahip “Brillant Star”, 1883 inşa 99 nhp güce sahip “Knight of the Cross”, 1885 inşa 30 nhp güce sahip “Stormcock”, 1885 inşa 975 ihp güce sahip “William Jolliffe” gibi römorkörlerle devam etti. Bu römorkörlerin pruva dizaynı özellik olarak “*Canoe Bow*” olarak tanımlanmıştır. Bir bakıma “*Canoe Bow*” bir römorkör tipini işaret etmektedir. “Warren Hastings” bu tip römorkörlerdendi.

*Fotoğraf yazısı- Ex- Warren Hastings kurtarma römorkörü Haliç Tersanesi kuru havuzunda.
Kaynak: Osman Öndeş arşivi.*

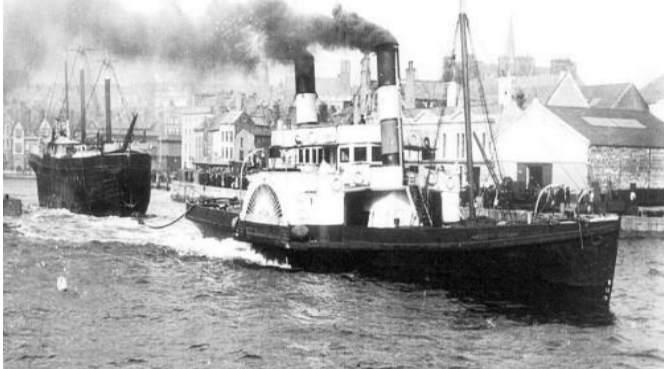
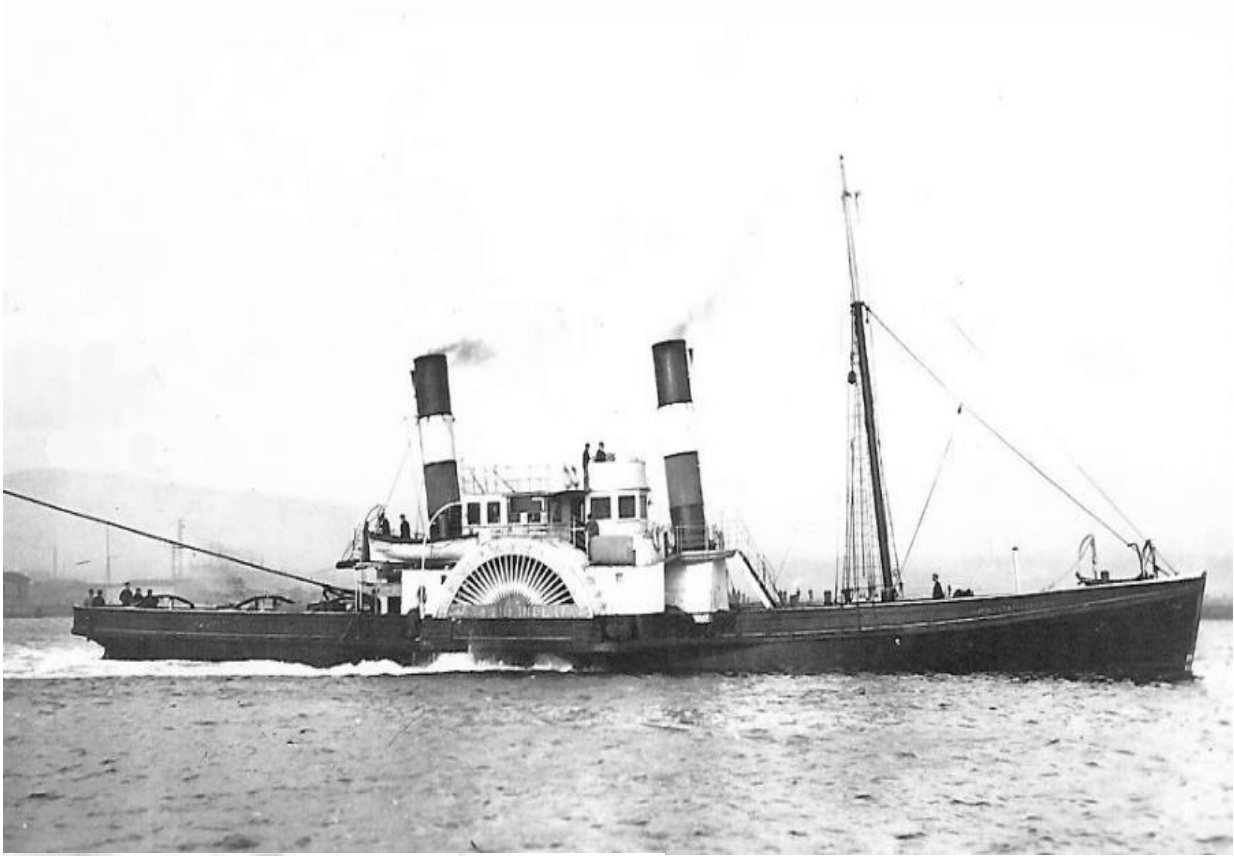

Fotoğraf yazısı- Warren Hastings- Uyanık Römorkörü; Ressam - Cumhur Koraltürk

- . 25 Ağustos 1886'da Greenock'da Londra merkezli Partick Keith & James Heggie Mudie adına (Clive Steam Tug Co.) hizmete girdi.
- . 1899'da Londra'da Clive Steam Tug Co.Ltd.'e devredildi.
- . 1903'de Gelibolu'da gemi yedekleme, gemi kurtarma ve kılavuzluk hizmeti veren Londra merkezli V.S.E. (Vincent, Stephen, Emmanuel) Grech İngiliz firması satın aldı. Çanakkale Limanına tescil edildi.
- . 1910'da aynı amaçla ve İstanbul'dan Richard Anthony Grech satın aldı.
- . 1912'de Osmanlı Donanması adına satın alındı ve "İntibah" adı verildi..
- . Geçirdiği tadilat sonrasında gemi kurtarma römorkörü olarak kullanıldı.
- . 1914'de mayın dökücü gemi olarak tadil edildi.
- . 14 Temmuz 1917'de Zonguldak'tan İstanbul'a gelirken bir gemi batığına bindirdi. Su almaya

- başladığından baştankara yaptı. Yarası onarıldı ve onarım için İstanbul'a yedeklendi.
- . 23 Ocak 1918'de İngiliz Denizaltısı E14 tarafından torpido hücumuna maruz kaldıysa da, torpido isabet etmedi. Denizaltı sahil bataryaları tarafından batırıldı.
 - . 1925'de "Uyanık" adıyla Türk Donanması'na katıldı.
 - . 1933'de Gölcük Tersanesi'nde römorkör olarak tadil edildi ve adı yeniden "İntibah" olarak değiştirildi.
 - . 1956'da hizmet dışı edildi ve Baş İskele'de bağladı.
 - . 1958'de satıldı.
 - . 1959'da dizel motorlu yük gemisi haline tadil edildi.
 - . 1967'de Mustafa Okan Kardeşler (Mustafa Okanoğulları Gemicilik San. ve Tic. A.Ş), İstanbul. şirketi satın aldı ve "Ararat" adını verdi.
 - . Nisan 1989'da battıysa da yüzdürülerek onarıldı.
 - . 1993'de Doğruyol Karadeniz Denizcilik Nakliyat Ltd.Şti.'ye İstanbul'a satıldı.
 - . 1997'de yeniden el değiştirdi.
 - . 1999'da İtalya'da söküldü. (7)

(7)Tyne Tugs & Tug Builders; Lloyd's Register; Osman Öndeş; "Türk Armatörleri Tarihi", C.III, Sf. 68-71.

Fotoğraf yazısı- Pilot Fish, Pathfinder adıyla. (Alttaki resim) Pathfinder;

Buharlı, yandan çarklı, demir gövdeli römorkör “Leonida” - (Ex - Pilot Fish, Ex- Pathfinder)

1876 yılında John Readhead & Co., South Shields’de inşa edilen “Pilot Fish” römorkörü Aralık 1876’da tamamlandı. Kızak Numarası 127 olan römorkör 326 grt., 120 nrt. idi ve buhar makinesi John Readhead & Co., South Shields imalatı idi. 2 genişlemeli makinesi 200 nhp güç ürettiyordu.

. 1877’de Liverpool limanından Joseph Kelsall et al firması adına tescil edildi.

. 1879’da Liverpool limanından St. John Steam Tug Co. Ltd’ ye satıldı.

. 1882’de adı “Pathfinder” olarak değiştirildi. Devrinin Okyonus aşırı yedekleme yapabilen tip “Ocean-going Type Tug” sınıfındadı.

. 1910’da İstanbul’da Richard Albert Grech kılavuzluk, gemi yedekleme ve kurtarma firmasına satıldı ve Gelibolu, Çanakkale’de hizmete girdi.

. 1913’de İstanbul’dan NC Zarcalis ve AP Lascarides satın aldı ve adı “Leonida” olarak değiştirildi.

. Ağustos 1915’de Osmanlı Devleti adına elkonuldu ve Donanma emrine verildi. Adı değiştirilmedi.

. 5 Ekim 1915’de İngiliz Denizaltısı E12 tarafından Tekirdağ önlerinde torpido atışıyla batırıldı.⁽⁸⁾

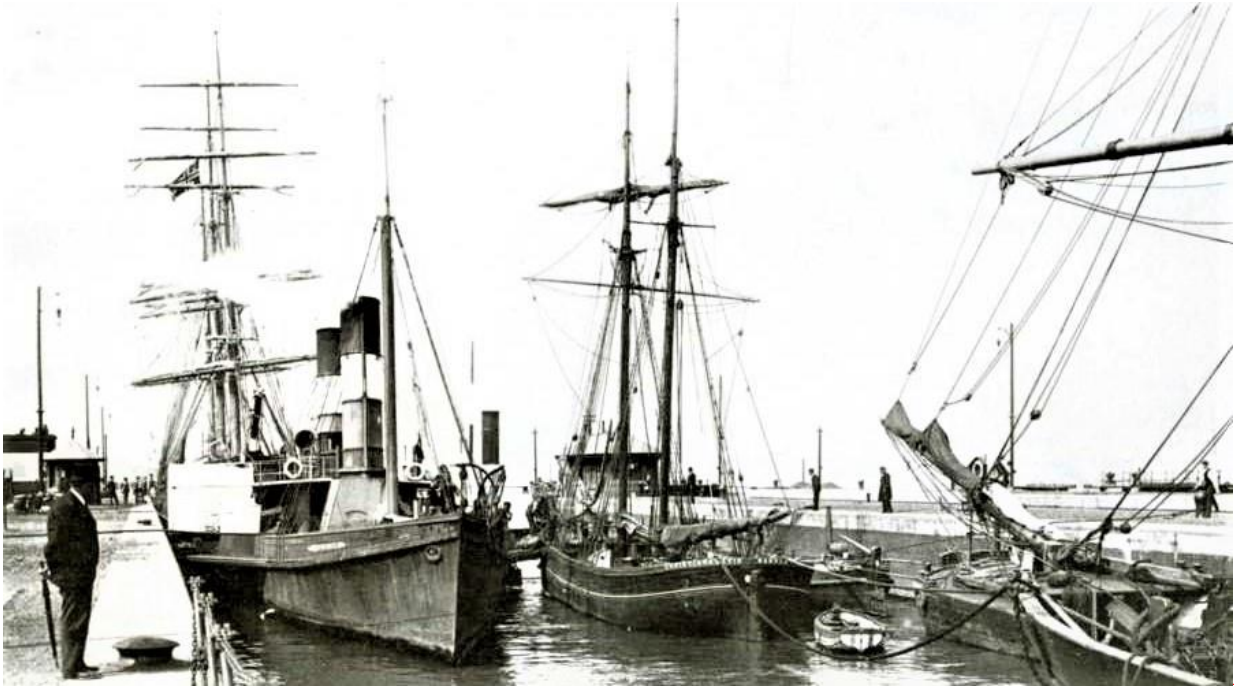
. “Ocean- going Tugs” denilen bu tip römorkörler daha uzun mesafelerde yedekleme ihtiyacı sonucu olarak dizayn edildiler. Dünya limanlarının artan ihtiyaçları karşısından daha yüksek tonajla yolcu/yük gemileri inşa edilirken, mavnaları ve özellikle liman inşaatları için büyük ihtiyaç duyulan tarak dubalarını denizden açık denizlerde yedeklemek mümkün olmadığından, parçalar halinde gemilere yükleniyordu. Ancak ulaştıkları liman bölgelerinde İngiliz tersanelerindeki beceri olmadığından büyük sorunlar meydana gelmekteydi.

1859’da Londra’da William Watkins oğluna ait römorkör filosundan 1857 inşa Victor ile “Navigator” adlı tarak dubasını 752 Sterling fiyatla Gravesend’den Cadiz’e yedekledi. “Victor” bir başka sekiz günlük seyirde 1,150 mil yapmıştı.

1866’da Willian Watkins daha uzun mesafelerde yedekleme yapacak güce ve denize elverişliliğe sahip demir gövdeli yandan çarklı römorkör tasarlamıştı. Bu römorkör dört kazanlı ve dört bacalı bir römorkör olacaktı. Fakat kömür bunkerleri için yeterli alan kalmadığından bir kazanı römorkörün baştarafına taşıdılar. Böylece, baştarafında bacası olan, fakat yandan çarkların hemen önünde ve arkasında iki bacası daha olan garip bir römorkör dizaynı ortaya çıktı. Bu römorkör “Three Fingered Jack” adıyla hafife alınmıştır. 144.4 ft tam boy ve 275 grt. idi ve 700 ihp güç ürettiyordu. Çok fazla kömür tüketimi yapıyor ve her dört milde bir ton kömür ihtiyacı doğuyordu. Üç bacalı yandan çarklı römorkör ancak özel projelerde kullanıldı.

Artan uzun deniz aşırı yedekleme ihtiyaçları 1883’de çift pervaneli iki yakın bacalı ve iki yedekleme kancalı daha büyük güce sahip römorkör tiplerini gerçekleştirmiştir. Bunlardan birincisi “The Knight of the Cross” , ikincisi “The Night of St. John” olmuştur. “The Great Britain” ve “Great Eastern” Okyonus tipi eş römorkörler olarak hizmete girmiştir.

Yabancı römorkör firmaları İstanbul ve İzmir limanlarına hep çok yeni inşa römorkörlerini getirdiler. Bu bakımdan özellikle İstanbul’da hizmet veren yandan çarklı ahşap veya demir gövdeli römorkörler devrinin yeni dizayn römorkörlerden olmaktadır.

Fotoğraf

yazısı- Pilot Fish, Pathfinder adıyla. Kaynak: Alan Hedges , Scottish Built Ships.

(8) Tyne Tugs & Tug Builders; Lloyd's Register of Shipping.

Fotoğraf yazısı- Çanakkale'den Richard Albert Grech'e ait yandan çarklı, ahşap gövdeli römorkör "Hellespont". 1890'da Malta'da HMS Australia bordasına bağlı iken çekilmiş fotoğrafı. Kaynak: John Ward-McQuaid.

Buharlı, ahşap gövdeli, yandan çarklı römorkör “Hellespont”

1867 yılında Readhead Softley & Co., South Shields’de inşa edilen “*Hellespont*” römorkörü Aralık 1867’de tamamlandı. Kızak Numarası 22 olan römorkör 137 grt., 72 nrt., Tam boy: 115.1 ft., Genişlik 198. Ft. Derinlik 9.9. ft. idi ve 2 genişlemeli buhar makinesi 60 nhp güç ürettiyordu.

. 1867’de South Shields’den Richard Albert Grech & James Wardell adına tescil edildi.

. Richard Albert Grech kılavuzluk, gemi yedekleme ve kurtarma firmasına satıldı ve Çanakkale’de hizmete girdi.

. 20 Nisan 1878’de İngiliz Deniz Kuvvetleri satın aldı.

. 12 Aralık 1904’de hurdaya çıkartıldı. ⁽⁹⁾

⁽⁹⁾ *Tyne Tugs & Tug Builders; Lloyd’s Register of Shipping.*

Buharlı, pervaneli, saç gövdeli kurtarma römorkörü “Helga” - (Ex- Costance Grech, Ex-Tenedos)

Albert Richard Grech’in “*Costance Grech*” adını verdiği gemi kurtarma römorkörü Osmanlı Donanması için cephane taşıırken, Ekim 1912 yılında Limnos önlerinde Yunan savaş gemileri tarafından 23 mürettebatı ve asker olmak üzere tutuklanmıştı.

. İlk adı “*Helga*” olan 283 grt. ve tam boy 43.3 mt., genişlik 43.3 mt. ve derinlik 4.3 mt. “*Costance Grech*” 1891’de bir yat olarak İskoçya Ayr’deki Shipyard McKnight & Co.’da 31 Kızak Numarası ile Colonel Edward A.Gore, Derrymore, Country Clare, İrlanda adına inşa edildi.

. 1900’de Dublin’ merkezli Tarım ve Teknik İnşaatı Departmanı’na devredildi.

1908’de Londra merkezli Richard Grech satın aldı.

. 1912’de Richard A. Grech tarafından İstanbul’da faaliyete başladı.

. 1912’de Yunan Donanması tarafından el konuldu.

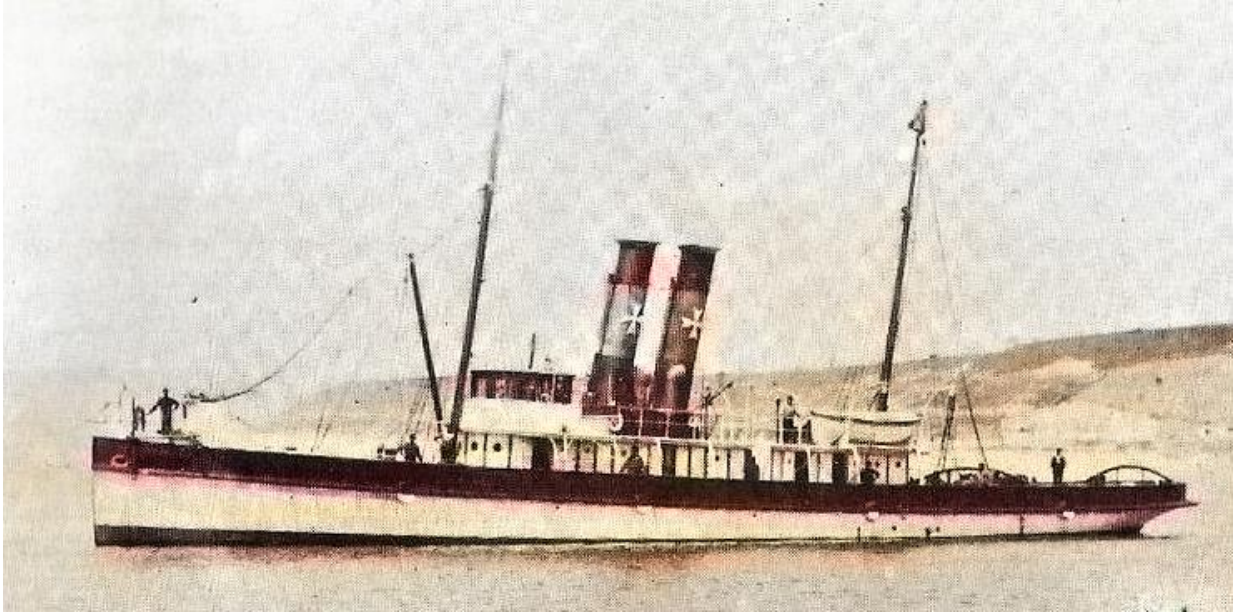
. 1941’de Alman Reich tarafından elkonuldu .

. 1900’de açık deniz balıkçıları için barınma gemisi olarak tadil edildi. 1908’de Richard Albert Grech tarafından satın alındı ve kurtarma gemisi olarak tadil edilerek “*Costance Grech*” adı verildi ve kısa zaman sonra Preveze’de karaya oturan Antalya torpidobotunu kurtarmak üzere Preveze’ye sevk edildi. Yunan deniz kuvvetleri tarafından satın alınarak “*Tenedos*” adı verildi.

. Yunan donanmasında ihtiyat filoda fenerler bakım gemisi olarak kullanıldı. I.Dünya Harbi’nde yeniden gemi kurtarma amaçlı römorkör olarak tadil gördü ve Salamis’in 23 Nisan 1941 tarihinde Alman uçakları tarafından bombalanması sırasında aldığı yaralar sonucu kısmen batık hale geldi. Yunanistanı işgal eden Almanlar tarafından yüzdürüldü ve UJ.2016 borda numarası verilmek suretiyle denizaltı savunma gemisi olarak onarıldı.

. 21 Temmuz 1944’de Cape Maleas’ın güneyinde seyrederken İngiliz denizaltısı Unsparing tarafından batırıldı. ⁽¹⁰⁾

⁽¹⁰⁾ *Clyde Built Tugs & Tug Builders; Scotland Built Tugs; Lloyd’s Register of Shipping.*

Fotoğraf yazısı- Knight of St. John adı verilen çift pervaneli römorkör Liverpool merkezli Prendeville adına 1884 yılında inşa edilmiş "Ocean Going Tug" tip bir buharlı römorkördü. Kaynak:P. N. Thomas- "British Steam Tugs".

Buharlı, pervaneli, demir gövdeli çift pervaneli römorkör; "Samsun" - (Ex- Night of St. John)

. 1883'de W. A. Stevens, Birkenhead'de inşa edildi. Tam boy 43.8 mt., Genişlik 6.8 mt. ve derinlik 3.5 mt. olan demir gövdeli çift pervaneli römorkör 275 grt., ve 48 nrt. idi. 106 nhp güce sahipti.

. Bu dizaynda iki uzun baca birbirine çok yakın tutulmuştu. Amaç vasattan kışa kadar olan güverte alanında daha fazla yer bırakabilmektir.

. 1884'de "Knight of St. John" adıyla Liverpool merkezli Prendeville-Knight St. John Tug Co. adına Liverpool limanında hizmete girdi.

. Aynı sene Prendeville-Knight of St. John Steamship Co., Liverpool'a devredildi.

. Royal Alexandra isimli direksiz barko tip yelkenli Rio de Janeiro'dan yedeklerken kömür ihtiyacı için çaresiz yedeğindeki barkoyu bıraktı ve 400 mil mesafedeki St. Vincent'ten kömür ikmal yaparak geri döndüğünde, Royal Alexandra'yı bulamadı. Bir zaman sonrasında yelkenlideki mürettebatın kendi imkanlarıyla Barbados'a ulaştıkları, geminin direk ve yelken donanımını orada tamir ederek kendi yelken gücüyle yola devam ettikleri öğrenildi.

. 1896'da Empreza Insulana de Navigation, Lizbon tarafından satın alındı.

. 1897'de Gelibolu'da kurulu ve Londra merkezli Vincent Stephan Emmanuel Grech tarafından satın alındı. Adı değiştirilmedi ve Gelibolu ve Çanakkale bölgesinde hizmete girdi.

. Aynı sene Osmanlı İdare-i Mahsusa tarafından satın alındı ve "Samsun" adı verildi.

. 28 Ağustos 1897'de Osmanlı Seyr-i Sefain İdaresi'ne devredildi.

. Eylül 1897'de Osmanlı Donanması'na devredildi ve Tersane-i Âmire'de mayın dökücü gemi olarak tadil edildi.

. 1911'de silahtan arındırıldı.

. 23 Kasım 1914'de mayın dökücü gemi olarak hizmete girdi.

. Aynı sene Erdek'te İngiliz denizaltısı E2 tarafından batırıldı. ⁽¹¹⁾

⁽¹¹⁾ *Clyde Built Tugs & Tug Builders; Scotland Built Tugs; Lloyd's Register of Shipping.*

Fotoğraf yazısı- Çanakkaleli levanten Edith Calvert tarafından 23 Aralık 1902'de Richard Grech'e gönderilmiş Kristmas tebrik kartpostalı. Kaynak: Levantine Heritage arşivi.

Buharlı, pervaneli, demir gövdeli römorkörler “Richard Grech” ve “Underwriters”

378	358	1910	Kunrtal	sleepkaan	J. Winschermann, Uuisburg	65,50 x 8,20 x 2,15	848			26.04.1910		aug.-10
379	351	1910	Firmine 2	sleepkaan	A. van Kessel, Schiedam	90,00 x 10,50 x 2,60	1810					sep.-10
380	359	1910	Amicitia	sleepkaan	A. Borgarts, Duisburg	65,50 x 8,20 x 2,15	852					sep.-10
381	360	1910	No. 1	kraanponton	J. Knipscheer, Duisburg	35,00 x 10,50 x 1,60						okt.-10
382	361	1910	No. 2	kraanponton	J. Knipscheer, Duisburg	35,00 x 10,50 x 1,60						okt.-10
383	362	1910	No. 3	kraanponton	J. Knipscheer, Duisburg	35,00 x 10,50 x 1,60						nov.-10
384	363	1910	No. 4	kraanponton	J. Knipscheer, Duisburg	35,00 x 10,50 x 1,60						nov.-10
385	364	1910	Richard Grech	stoomsleepboot	R.A. Grech, Constantinopel	28,28 x 6,71 x 3,50		GT Gray, S.Shlds	76 nhp			nov.-10
387	366	1910	Underwriters	stoomsleepboot	R.A. Grech, Constantinopel	28,28 x 6,71 x 3,50		GT Gray, S.Shlds	80 nhp			nov.-10
388	367	1910	Maud	barge	Tough & Henderson, Londen	26,23 x 7,01 x 2,29	240					nov.-10
368	371	1911	Waller	sleepkaan	Joh. Eifert, Ruhrort	48,50 x 6,53 x 2,40	564					jan.-11
390	373	1911	Nutrix	sleepkaan	Joh. Eifert, Ruhrort	48,50 x 6,53 x 2,40	564					apr.-11
391	368	1911	Bremen 109	ijzeren weserschip	Bremer Schlepsschiff Ges, Bremen	60,00 x 9,20 x 2,10	700					mei-11
392	374	1911	Bremen 110	ijzeren weserschip	Bremer Schlepsschiff Ges, Bremen	60,00 x 9,20 x 2,10	700					mei-11
393	376	1911	Minden 65	sleepkaan	Mindener Schlepsschiff Ges, Minden	60,00 x 9,20 x 2,10	730					mei-11
394	377	1911	Minden 68	sleepkaan	Mindener Schlepsschiff Ges, Minden	60,00 x 9,20 x 2,10	730					mei-11
395	371	1911	Gijsbert Sch 468	zeillogger	C. van den Toom, Scheveningen	23,95 x 6,60 x 2,95	76					mei-11
396	379	1911	Bremen 111	ijzeren weserschip	Bremer Schlepsschiff Ges, Bremen	60,00 x 9,20 x 2,10	700					mei-11
397	369	1911	De Gebroeders	zeillogger	P. Haasnoot, Katwijk	25,00 x 6,60 x 3,05	90					jun.-11
398	378	1911	Minden 67	sleepkaan	Mindener Schlepsschiff Ges, Minden	60,00 x 9,20 x 2,10	730					jul.-11
399	375	1911	Zena	zeevracht stoomschip	Glen & Co, Glasgow	73,20 x 10,67 x 5,34	2000	GT Gray, S.Shlds	800 ipk	02.06.1911		jul.-11
400	372	1911	Casu	sleepkaan	A. Storm, Rotterdam	36,50 x 6,55 x 2,00	322					jul.-11
401	380	1911	Minden 68	sleepkaan	Minden Schl. Ges, Minden	60,00 x 9,20 x 2,10	730					jul.-11
402	382	1911	Cornelia Kw 175	zeillogger	C. Ouweland, Katwijk aan zee	25,00 x 6,60 x 3,05	90			jun.-11		aug.-11
403	381	1911	Adam Elise	sleepkaan	A. Fachinger, Moudach	86,00 x 10,20 x 2,50	1612			06.09.1911		sep.-11
404	383	1911	Gladys	barge	Tough & Henderson, Londen	26,23 x 7,01 x 2,29	240					sep.-11
405	385	1911	N.N.	barge	Tough & Henderson, Londen	26,23 x 7,01 x 2,29	240					sep.-11
406	387	1911	Martin	sleepkaan	Nefkens & van Steen, Rotterdam	48,50 x 6,53 x 2,40	568					sep.-11
407	386	1911	Gertrude Maria	sleepkaan	A. Diepenbruck, Duisburg	65,50 x 8,12 x 2,15	848					okt.-11

Fotoğraf yazısı- Hollanda'nın Capelle aan den IJssel'deki H.Vuijk & Zonen, Tersanesinde inşa edilen gemilerin resmi kayıtlarından bir bölüm. Kaynak: H.Vuijk & Zonen arşivi.

Richard Grech, 1910 yılında Çanakkale ve Gelibolu'da hizmet vermek üzere Hollanda'nın Capelle aan den IJssel'deki H.Vuijk & Zonen Tersanesine “Richard Grech” ve “Underwriters” adını verdiği 2 buharlı römorkör siparişi vermiştir. Bu römorkörler 1912'de Osmanlı Devleti adına elkonulmuş ve Osmanlı Seyr-i Sefain İdaresi'ne devredilmiş ve Kurtuluş Savaşı sırasında da Milli Mücadele için fedakarlık dolu görevler üstlenmiştir.

Buharlı, sac gövdeli, pervaneli römorkör “Richard Grech”- “Noor-ul Bahr”

Aralık 1893'de Gourlay Brothers & Co. Dundee'de inşaatı tamamlanarak hizmete giren "Richard Grech" koster amaçlı genel yük gemisi 297 grt. ve 180 nrt. idi. 3 genişlemeli buhar ana makinesi 59 hp güç ürettiyordu. Ölçüleri: 150 x 23.2 x 10.7 ft. olan geminin ilk armatörü İstanbul merkezli Richard Grech başkanlığındaki Soci t  du Tambac idi.

- . 1897'de İstanbul'da V.S.E. Grech firmasına devredildi.
- . 1924 yılına kadar gemi yedekleme ve genel yük taşımalarında kullanıldı.
- . 1926'da İstanbul'da söküldü. ⁽¹²⁾

⁽¹²⁾ *Clyde Built Tugs & Tug Builders; Scotland Built Tugs; Lloyd's Register of Shipping.*

Buharlı, demir gövdeli, pervaneli römorkör "Richard Grech"

 anakkale ve Gelibolu'da kurulu V.C.Grech firması adına 1910 yılında Hollanda'nın Capelle aan den IJssel'deki Scheepswersen H. Vuijk & Zonen tersanesine "Richard Grech" adıyla sipariş edildi.

- . 365 Kızak No.'su ile inşa edilen römorkör Tam boy 28,28 mt., Genişlik 6,71 mt, Derinlik 3,50mt. idi. 2 genişlemeli ana buhar makinesi South Shields, GT Gray imalatıydı ve 76 nhp g c ürettiyordu. Azami seyir sürati 10 knots idi.
- . 1912'de Osmanlı İdare-i Mahsusa tarafından satın alındı ve Osmanlı Seyr-i Sefain İdaresi'ne devredildi.
- . Eylül 1912'de Osmanlı Donanması'na devredildi.
- . 1918'de İşgal Kuvvetleri Komutanlığı tarafından armat r ne iade edildi. ⁽¹³⁾

⁽¹³⁾ *Capelle aan den IJssel'deki Scheepswersen H. Vuijk & Zonen; Lloyd's Register.*

Buharlı, sac gövdeli, pervaneli römorkör "Maggie Grech"

1888 Sheemess Dockyard inşa 642 grt., 185 nrt. Tam boy: 59.6 mt., Genişlik: 8.5 mt. sac gövdeli 2 şaft ,iki pervaneli, pervaneli buharlı şalopa (Sloop) 1 Mayıs 1888'de denize indirildi ve 6 Haziran 1888'de seyir tecrübesi yapıldı.

- . 24 Haziran 1889'da "Basilisk" adıyla İngiliz Donanması'nda hizmete girdi.
- . 1905'de hizmet dışı edildi.
- . 18 Kasım 1905'de Çanakkale'den Vincent S. Grech satın aldı ve kurtarma römorkörü olarak tadil etti.
- . "Maggie Grech" adı verildi ve İngiliz gemi siciline kayıtlı olarak, İngiltere bayrağı taşıyan "Maggie Grech" Çanakkale- Gelibolu'da hizmete girdi.
- . 14 Ekim 1910'da Fransız gemi siciline kayıtlı olarak, Fransa bayrağı taşıyan "Maggie Grech" İstanbul limanında hizmet vermeye başladı.
- . 18 Mart 1915'de Osmanlı H k meti adına el konuldu.
- . Nisan 1919'da Vincent E. Grech'e iade edildi.
- . 1924'de hurdaya  kartılarak satıldı. ⁽¹⁴⁾

⁽¹⁴⁾ *Tyne Built Tugs & Tug Builders; Lloyd's Register.*

Buharlı, ahşap gövdeli, yandan çarklı römorkör “Mary Louise”

1878 South Shields Jarnes Wardle adına inşa (Kızak No. 60) 100 grt., 10 nrt. ahşap gövdeli yandan çarklı buharlı römorkör “Mary Luise” Temmuz 1878’de seyir tecrübesini tamamladı. J.P. Rennoldson yapımı 2 genişlemeli buhar ana makinesine sahipti.

.Tam boy: 30.0 mt., Genişlik: 5.8 mt., Derinlik: 2.9 mt. idi.

. 3 Mart 1901’de Londra’da kurulu Vincent S. Grech firması adına satın alındı.

. İngiliz gemi siciline kayıtlı olarak İngiltere barağını taşıyan “Mary Louise” Çanakkale ve Gelibolu’da hizmete girdi.

. 3 Kasım 1914’de Osmanlı devleti adına Gelibolu’da el konuldu.

. Nisan 1915’de hizmet dışı bırakıldı ve Gelibolu’da bırakıldı. ⁽¹⁵⁾

⁽¹⁵⁾ *Tyne Built Tugs & Tug Builders; Lloyd’s Register.*

Buharlı, demir gövdeli, yandan çarklı römorkör “Mathilda Foscolo”- “Beatrice Grech”

09 Temmuz 1883 tarihinde North Shields’deki Hepple & Co. tersanesinde inşa edilen buharlı, demir gövdeli, yandan çarklı römorkör Ağustos 1883 sonunda hizmete girdi.

.İstanbul levanten gemi acentesi ve vapur donatanı Foscolo Mango’nun Şıra merkezli Foscolo Mango & Co. adına satın alındı.

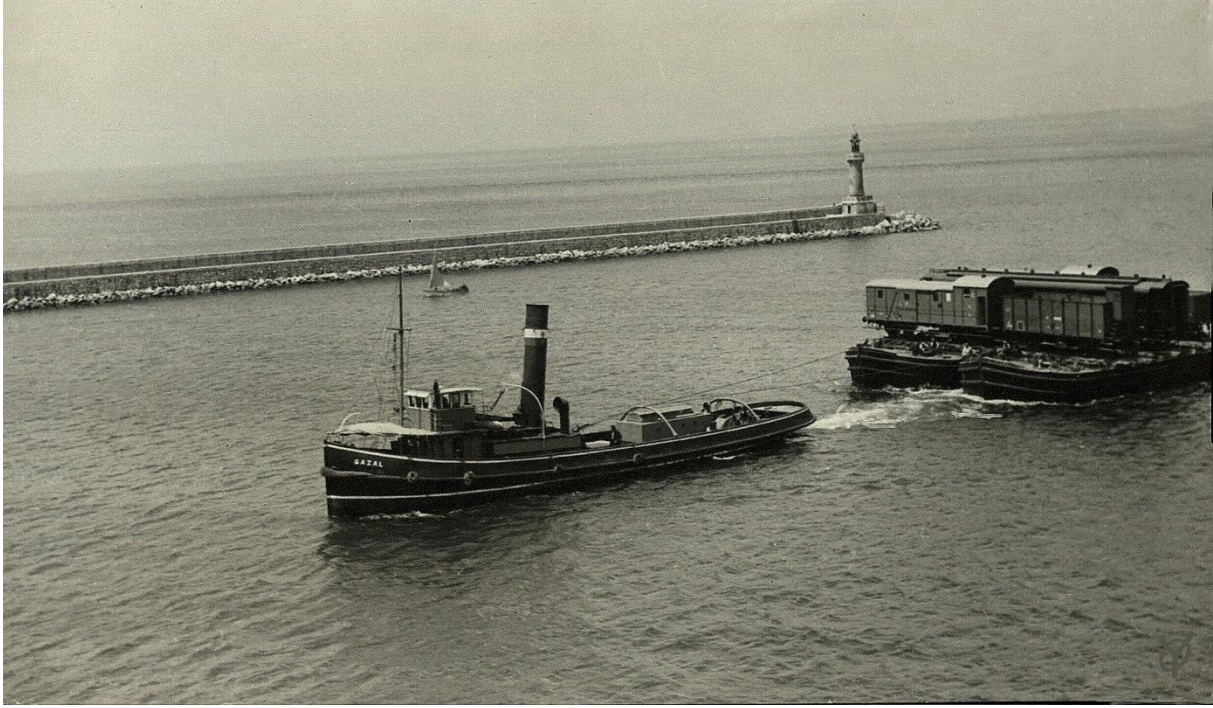
.“Mathilda Foscolo ” adı verilen römorkör 192 grt., 111 nrt., Tam boy: 121.6 ft., Genişlik 21.2 ft. Derinlik 10.6 ft. idi.

. North Shields, Hepple & Co. üretimi 1 genişlemeli buhar makinesi 90 nhp güç ürettiyordu.

.1897’de Çanakkale’den Richard Albert Grech satın aldı ve “Beatrice Grech” adını verdi.

.Lloyd’s Register’deki kaydı 1908’e kadar devam etti. ⁽¹⁶⁾

⁽¹⁶⁾ *Tyne Built Tugs & Tug Builders; Lloyd’s Register.*

Fotoğraf yazısı- Harf Devriminden önce eski yazıyla "Gazal" römorkörü (Üstte) ve Harf devrimi sonrası yeni yazıyla "Gazal" Römorkörü Sirkeci'den Haydarpaşa'ya vagon yüklü mavnaları yedeklerken..

Buharlı, demir gövdeli, pervaneli römorkör "Underwriters"- "Gazal"

Çanakkale ve Gelibolu'da kurulu V.C.Grech firması adına 1910 yılında Hollanda'nın Capelle aan den IJssel'deki Scheepswersen H. Vuijk & Zonen tersanesine "Underwriters" adıyla sipariş edildi.

. 366 Kızak No.'su ile inşa edilen römorkör Tam boy 28,28 mt., Genişlik 6,71 mt, Derinlik 3,50mt. idi. 2 genişlemeli ana buhar makinesi South Shields, GT Gray imalatıydı ve 76 nhp güç ürettiyordu. Azami seyir sürati 10 knots idi.

. 1912'de el konularak Seyr-i Sefain İdaresi'ne devredildi ve "Gazal" adı verildi.

. 16 Mart 1920 günü İstanbul resmen işgal edilmiş, kısa bir süre sonra da İstanbul'da toplanan Meclis Padişah tarafından kapatılmıştır. 23 Nisan 1920'de Ankara'da Büyük Millet Meclisi resmi olarak kurulmuş ve bağımsızlık için savaş veren bir hükümet ilan edilmiştir.

. Milli Mücadele döneminde Trabzon Nakliyat-ı Bahriye Kumandanlığı emrine verildi. (17)

. İstanbul'dan kaçan ve Ankara Hükümeti adına çalışan Rüsumat No.4 motoru ve **Gazal Römorkörü** ile kaçak olarak Rusya'ya bir iki defa sefer yapıldı. Bu Motorlar kömürle çalıştığı için bacasından düşman gemilerinin uzaktan görebileceği şekilde, siyah duman çıkmaktaydı. Bu duman çok tehlikeliydi. Bu sebeple, Rize'li Osman Bey Gazal Römorkörünü Rusya'da kömürden mazota çevirerek daha emniyetli seferler yapmasını sağlandı. Bu iki gemi personeli Hükümetten maaş alamadığı için onların da para ihtiyaçları, yiyecek ve içecek ihtiyaçları Osman Bey tarafından giderildi. 1920 yılı sonlarında Rusya'dan yapılan taşımacılığın ağır yükünü Rüsumat No. 4 ve Gazal römorkörü üstlenmiştir.

. TBMM 6 Eylül 1920 Oturumunda alınan kararla Türkiye Büyük Millet Meclisi Hükümeti'ne bağlandı.

. Rusya'da mürettebatsız beklemekte olan Gazal'a Milli Savunma Bakanlığı'nın Trabzon Liman Başkanlığı'na gönderdiği 7 Kasım 1920 tarih ve 7 Numaralı telgrafi uyarınca Kıdemli Yüzbaşı Savmi Efendi Gazal'ın süvariliğine, Süvari Yardımcılığına Yüzbaşı Adil Efendi, Baş Çarkçılığına Aydın Reis Gambotu çarkçılarından Yüzbaşı Sadi Efendi ve ikinci çarkçılığa Yüzbaşı Kaşif Efendi atanmıştır.

. 1923 Aralık ayında yeniden Seyr-i Sefain İdaresi'ne devredildi.

. 1954'de hizmet dışı bırakılarak satıldı. Metear Dalgıç şirketi satın aldı.

. 24 Ocak 1968'de Kadıköy'den inşaat malzemesi yüklü olarak Yalova'ya hareket ettikten sonra Kınalıada civarında battı ve personeli ile kayboldu. (Kaynak- Milliyet Gazetesi Arşivi 24 Mart 1968).

Başak Sigorta A.Ş. tarafından yapılan 24 Mart 1968 günkü Milliyet Gazetesi'nde yer alan duyuruda; "Şirketimize sigortalı 114 gros tonluk GAZAL adlı cer römorkörü 21 Ocak 1968 tarihinde 6 mürettebatı ile birlikte Kadıköy'den hareket etmiş ve hareket tarihinden bugüne kadar tekneden bir haber alınmamıştır. Mezkûr teknenin akıbeti hakkında bilgisi bulunanların Şirket Merkezimizin Halâskârgazi Caddesi No. 15 Harbiye İstanbul adresine neticeyi duyurmalarını rica ederiz." denilmektedir.

VINCENT S. GRECH- ANTONIO GRISCTI

Buharlı, ahşap gövdeli, yandan çarklı römorkör "Lizzie" – (Ex – Omonoria)

09 Mayıs 1879 tarihinde North Shields'deki Wouldhave & Johnson tersanesinden denize indirilen buharlı, ahşap gövdeli, yandan çarklı römorkör Haziran 1879'da hizmete girdi.

. "Omonoria" adı verilen römorkör 125 grt., 14 nrt., Tam boy: 108.0 ft., Genişlik 18.1 ft., Derinlik 9 ft. idi.

. South Shields'den Hepple & Co.'da üretimi yapılan 1 genişlemeli buhar makinesi 60 nhp güç ürettiyordu.

. İlk armatörü Hepple & Co. idi.

. 1879'da Şıra'da kurulu Pandermaly Brothers (Kardeşler)'e sattı.

. "Omonoria" İstanbul'da hizmete girdi.

. 1892'de Çanakkale'den VSE Grech satın aldı. İngiliz gemi sicilinde kalmak kaydıyla "Lizzie" adı verdi.

. 1898'de İstanbul'lu Maltız levanten Anotonio Griscti⁽¹⁷⁾ (G.Cappola & Co.) İngiliz gemi sicilinde devam etmek üzere satın aldı.

. Bu römorkörün Lloyd's Register'deki 1902 yılı dahil kaydı mevcuttu.

(17) XIX. Yüzyıl ilk yarısında Malta'dan İstanbul'a önemli sayıda Maltız - Maltese aile göç etmiştir. Bu ailelerden biri Andrea Callus idi ve yine Maltalı olup İstanbul'a yerleşmiş Griscti ailesinden Marie Ann Griscti ile 1848'de İstanbul'da evlendiler. İkisi de Malta'dan dünyaya gelmiş ve İstanbul yaşamına katılmışlardır.

Andrea Callus 1811'de Malta Adası'nda Zebbug kasabasında dünyaya geldi ve 18 yaşında iken (1829) İstanbul'a göç etti. Galata'da gemi kumanyacılığı (Ship Chandler) yapmıştır.

Griscti ailesi önce İzmir'e göçetmiş ve 1843'de İstanbul'a yerleşerek Andrea Callus gibi Joseph Griscti de Galata'da gemi kumanyacısı olarak çalışmıştır. Kuzenleri Antonio Griscti ve Emmanuel Griscti de gemi kumanyacıydılar ve gemi yedekleme işlerine de yöneldiler. 1868'deki adresleri Gümrük Sokak No.26 Galata idi. Bu adresi gemilerin kaynaştığı Galata Rıhtımına yakın olması nedeniyle seçmişlerdi. Erkek kardeşi Emmauel Griscti'nin demir işleme atölyesi Şişhane Yokuşu'ndaydı. Daha sonra Gümrük Sokak No.19'a taşınmıştır.

Kaynaklar;

-L'Indicateur Oriental Annuaire du Commerce (1868-95); SALT Galata; Levantine Heritage, Callus Maddesi.

-Osman Öndeş; "Vapur Donatanları ve Acenteleri Tarihi", İMEAK- VDA Yayını, 2013.

-Vapeurs Et Voiliers Français Coulés en 1914-1918 d'après le Lloyd Français.

-Graham Lee; "The Grech Family for Dardanelles"- Levantine Heritage 87, 2010

RICHARD GRECH

Buharlı, ahşap gövdeli, yandan çarklı römorkör "Surprise"

1852 yılında Londra Thames inşa buharlı, ahşap gövdeli, yandan çarklı römorkör "Surprise" in ilk armatörü Londra merkezli Lloyds Steam Towing Co. adına başkanı Richard. D. Ross, idi. Aynı sene ağustos ayında brigantin tip İspanyol yelkenli ticaret gemisini Londra Mouse sığılığından yedekleyerek kurtarması karşılığı 150 Sterling kazandı. Temmuz 1854'de Wololwich limanı girişinde başka bir gemiyle çatma sonucu yaralanmış ve sığ suda batmış olan "Silence"ı yüzdürme karşılığı 120 Sterling kazandı.

. 1858'de Richard Ross ve William Beare Caulfield ortaklığından Blackwall- Coldharbour'a tescil edildi.

. 1881'de Çanakkale'den Malta'lı İngiliz Richard Grech satın aldı. İngiliz gemi sicilinde kalmak kaydıyla adını değiştirmede. ⁽¹⁸⁾

(18) Thames Built Tugs & Tug Builders; Lloyd's Register of Shipping.